

Ishmurzayeva Lobar Anvarjon qizi

Sirdaryo viloyati Xovos tumani 5-umumta'lim maktabi

Ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Magistr

Annotatsiya: Adabiyot an'anaviy ravishda sinflarda ma'ruzalar va matnlar haqida munozaralar orqali o'qitilib kelinmoqda. Biroq, texnologiya va ta'lim yondashuvlarining rivojlanishi bilan adabiyotni qanday o'qitishni yaxshilaydigan innovatsion o'qitish usullari mavjud bo'ldi. Ushbu maqola o'quvchilarni faolroq jalb qilish va o'quv natijalarini yaxshilash uchun adabiyot darslarida qo'llanilishi mumkin bo'lgan ba'zi innovatsion o'qitish usullarini o'rganadi.

Kalit so'zlar: ta'lim, zamonaviy usullar, innovatsion metodlar, malakali o'qituvchilar, o'quvchilar, dars jarayonlari

Kirish: So'nggi yillarda adabiyot darslarida innovatsion usullardan foydalanishga e'tibor kuchaymoqda. O'qitish amaliyotidagi bu o'zgarish an'anaviy o'qitish usullari talabalarni jalb qilishda va adabiy asarlarni chuqurroq anglash va qadrlashda har doim ham samarali bo'lmasligi mumkinligini tan olish bilan bog'liq. Natijada, o'qituvchilar ushbu mavzuni talabalar uchun yanada qulay va qiziqarli qilish maqsadida adabiyotlarni o'qitishda keng ko'lamli innovatsion yondashuvlarni o'rganmoqdalar va amalga oshirmoqdalar.

Adabiyot darslarida eng ko'p qo'llaniladigan innovatsion usullardan biri bu texnologiyani birlashtirishdir. Raqamli vositalar va manbalar paydo bo'lishi bilan o'qituvchilar endi o'quv tajribasini oshirish uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan multimedia platformalari va ilovalarining keng doirasiga kirish imkoniyatiga ega. Masalan, o'qituvchilar talabalarni badiiy matnlar haqidagi munozaralarga jalb qilish uchun interaktiv elektron kitoblar, audiokitoblar va onlayn munozarali forumlardan foydalanishlari mumkin. Bundan

tashqari, raqamli hikoya qilish vositalari va virtual haqiqat dasturlaridan foydalanish talabalarga adabiy asarlarni yangi va qiziqarli usullar bilan hayotga olib keladigan immersiv va interaktiv tajribalarni taqdim etishi mumkin.

Ko'pgina til o'rganuvchilar, til madaniyatini tushunish uchun, ehtimol, til so'zlashadigan mamlakatga tashrif buyurish uchun borish, mamlakatda bir muncha vaqt qolish, ona tilida so'zlashuvchilar bilan muloqot qilish deb o'ylashadi. Biroq, tildan foydalanish madaniyati qanday sodir bo'lishini bilishning yana bir oson va arzonroq usuli bor, ya'ni qisqa hikoyalar, romanlar, pyesalar, she'rlar va boshqalar kabi adabiy asarlarni o'qish va o'rganish. Masalan, romanni o'qish orqali o'quvchilar madaniy ma'lumot olishlari mumkin, chunki romanda turli xil ijtimoiy-madaniy kelib chiqishi bo'lgan belgilar mavjud. Kamida, o'quvchilar belgilar kabi ularning his-tuyg'ulari kabi roman doirasida tasvirlangan dunyoda yashash qanday bog'liq ba'zi turli jihatlarini bilib oladi. Bundan tashqari, o'quvchilar belgilarni gapirish va ularning kundalik hayotida qanday muomala qilinishini o'rganadi. Anniqroq qilib aytganda, adabiyot o'quvchilarning o'rganilayotgan til madaniyati haqidagi bilimlarini rivojlantirish uchun ishlatiladigan boshqa o'quv materiallariga muhim qo'shimcha sifatida qaralishi mumkin.

Shaxsiy ishtirok etish o'quvchilar o'rganayotgan narsalarga jalb qilishni anglatadi. Ishtirok etish hissi o'quvchilarga diqqatni jamlashda va gapirish, yozish, tinglash va o'qishga konsentratsiyani oshirishda yordam berish uchun juda foydali. O'quvchilar adabiy asarni o'qiyotganda, masalan: roman, ular diqqatni jamlashni va matnlarga e'tibor berishni o'rganishlari kerak bo'ladi.

Bunday vaziyatda individual lug'at va iboralarning ma'nosini tushunish hikoyaning qanday davom etishini va nihoyat qanday tugashini bilishdan ko'ra muhimroq emas. Ular hikoyadagi voqealarning eng yuqori cho'qqisini bilish uchun tobora ko'proq ishtirok etadilar. Ular hatto ba'zi belgilarga yaqin his qilishlari va hissiy javoblarini baham ko'rishlari mumkin.

Ular ba'zan haqiqatan ham ma'lum bir belgini yoqtirishadi va qoyil qolishadi va matnlarni o'qiyotganda boshqa belgidan nafratlanishadi. Albatta, bu salohiyat butun tilni o'rganish jarayonining rivojlanishiga juda ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Adabiyot darslarida mashhurlikka erishgan yana bir innovatsion usul-bu loyihaga asoslangan ta'limdan foydalanish. Ushbu yondashuv talabalarga adabiyot bo'yicha bilimlarini ijodiy va amaliy jihatdan qo'llashni talab qiladigan haqiqiy vazifalar va loyihalarni berishni o'z ichiga oladi.

Masalan, talabalardan qisqa metrajli film, spektakl yoki grafik roman kabi adabiy asarning o'ziga xos moslashuvini yaratish so'ralishi mumkin. Bu nafaqat o'quvchilarga matn haqidagi tushunchalarini namoyish etish imkonini beradi, balki ularni adabiyotdagi mavzular va personajlar haqida tanqidiy va ijodiy fikrlashga undaydi. Bundan tashqari, loyihaga asoslangan ta'lim talabalarga 21-asrda muvaffaqiyat qozonish uchun zarur bo'lgan hamkorlik, muloqot va muammolarni hal qilish kabi muhim ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.

Texnologiya va loyihaga asoslangan ta'limdan tashqari, adabiyot o'qituvchilari tajribaviy va immersiv ta'lim usullaridan foydalanishni ham o'rganmoqdalar. Bunga o'quvchilarni an'anaviy sinf sharoitidan olib chiqish va ularni yangi va xilma-xil adabiy tajribalar bilan tanishtirish kiradi. Masalan, o'qituvchilar adabiy festivallarga, muallif o'qishlariga yoki teatr tomoshalariga ekskursiyalarni tashkil qilishlari mumkin, bu yerda talabalar adabiyot bilan yanada dinamik va interaktiv tarzda shug'ullanishlari mumkin. Bundan tashqari, o'qituvchilar o'quvchilarga adabiyotdagi qahramonlarning hissiyotlari va tajribalari bilan bog'lanishlariga yordam berish uchun rol o'ynash faoliyati, simulyatsiyalar va drama mashqlaridan foydalanishlari mumkin.

Eng asosiy darajada mualliflar mo'ljallangan ma'nolarni aniq yetkazish va o'quvchilardan kerakli reaksiyalarni olish uchun so'z tanlash va iboralarni diqqat bilan ko'rib chiqishlari kerak. Bu vaziyat kerakli ekspozitsiya, tavsif va subtekstni iqtisodiy, ammo yorqin tarzda yetkazadi. So'zlardan samarali foydalanishning ushbu printsipli matnli tasvir va tushunchani boyitish uchun zarur bo'lgan joylarda uyg'otuvchi metafora, o'xshatish va majoziy tilning boshqa shakllarini qo'llashga taalluqlidir.

So'z tanlash bilan bir qatorda, izchil hikoya qurish muhimdir. Majburiy syujetlar va hikoyalar ekspozitsion o'rnatish, ko'tarilgan ziddiyat, iqlimiy burilish nuqtalari va rezolyutsiyaning mantiqiy ketma-ketligiga tayanadi. Turli jarayonlar ham kuchlanish-

qurilish bo'limlari almashinishi orqali o'quvchilarni e'tiborini qaratadi. Kuchli hikoya doirasi asosiy tematik g'oyalarni tarqatish uchun muhim asos bo'ladi.

Xarakteristika tomoshabinlar bilan bog'liq yoki qiziqarli bo'lishi mumkin bo'lgan ko'p o'lchovli, ishonarli shaxslarni yaratishda yana bir ajralmas usulni ifodalaydi. Mualliflar dialog, harakat va tashqi stimullarga va boshqa belgilarga reaksiya orqali ifodalangan izchil ichki fikrlar va motivatsiyalar orqali to'liq tavsifga erishadilar. Aktyorlarning turli xil istiqbollari va xarakter yo'ylarini bir-biriga bog'lash keng syujetni hayotiy tarzda rivojlantiradi.

Symbolizm, metafora va allegoriya asar ichida ham chuqurroq rezonans va talqin qatlamlarini singdirish uchun chuqur usullarni taklif etadi. Ehtiyotkorlik bilan joylashtirilgan ramziy narsalar, harakatlar yoki motiflar asta-sekin ma'noni to'playdigan tematik vaznni beradi va tahlil qilish uchun asos bo'ladi. Bunday texnikalar mohirlik bilan ishlov berilganda, yuzaki rivoyatlarni inson tabiati, ijtimoiy masalalar yoki falsafiy savollarni o'ylandiruvchi tekshiruvlarga ko'taradi.

Adabiyot darslarida innovatsion usullardan foydalanish o'qituvchilar va talabalar tomonidan ijobiy javob bilan kutib olindi. Ko'pgina o'qituvchilar ushbu usullar o'qitish amaliyotini jonlantirishga yordam bergani va talabalarida adabiyotga bo'lgan qiziqishni kuchaytirgani haqida xabar berishdi. Boshqa tomondan, talabalar ushbu usullar taqdim etadigan turli xil va qiziqarli o'quv tajribalariga ishtiyoq bildirdilar. Ular o'zlarini adabiyot bilan ko'proq bog'liqligini his qilishgan va o'rgangan matnlariga chuqurroq baho berishgan.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, adabiyot darslarida innovatsion usullardan foydalanish sinfda adabiyotni o'qitish va o'rganish usulini o'zgartirish imkoniyatiga ega. Texnologiya, loyihaga asoslangan ta'lim va tajriba usullarini o'z ichiga olgan holda, o'qituvchilar adabiy asarlarni chuqurroq tushunish va qadrlashga yordam beradigan dinamik va qiziqarli o'quv tajribalarini yaratishi mumkin. Ushbu innovatsion yondashuvlarni o'rganish va amalga oshirishda davom etar ekanmiz, talabalarning turli xil ehtiyojlari va qiziqishlarini hisobga

olish va adabiyot 21-asrda dolzarb va mazmunli mavzu bo'lib qolishini ta'minlash uchun o'qitish amaliyotimizni moslashtirish va rivojlantirishni davom ettirish muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. *Kanarskaya O. V. innovatsion trening. SPb*
2. *Logvina I., Maltseva-Zamkova N., Rojdestvenskaya L. "Umid"bor! Tarmoq ta'lim loyihasining natijalari. Chet elda rus tili, 4*
3. *Patarakin E. Flock tarmoq shovqinlarni, ta'lim texnologiyasi & jamiyat, 8 (2)*
4. *O'quv ustaxonalari: nazariya va amaliyot. Komp. N. I. Belova, I. A. Muxina. SPb, 1998.*
5. *Aronoff, M. (1976). Generativ grammatikada so'z shakllanishi. 1-Sonli Lingvistik So'rov Monografiyasi. Kembrij, MA: MIT matbuot.*
6. *Baayen, Rh (1994). Til ishlab chiqarishda mahsuldorlik. Til va kognitiv jarayonlar, 9, 447-469*

